

Nevarnosti politike zdravega razuma

KIKO LLANERAS

Zadnjih nekaj let lahko v številnih perifernih evropskih državah opazimo poseben fenomen: uspeh diskurza zdravega razuma. V Španiji – primeru, ki ga osebno najbolj poznam – ga stranke obožujejo. Še zlasti novi formaciji, *Podemos* in *Ciudadanos*, ki sta izšli iz krize in izzvali tradicionalni dvostrankarski sistem.

Podemos je zrasel iz levice in se z diskurzom, usmerjenim proti establishmentu, razširil proti levi sredini. *Ciudadanos* je stranka s socialno-liberalnimi koreninami, ki je nastala v Kataloniji in se uveljavila kot sila, ki najodločneje nasprotuje katalonskemu nacionalizmu, na vsedrjavno raven pa se je zavihтела s sporočilom o moralni in generacijski prenovi španskega političnega življenja. Med strankama obstaja mnogo razlik, vendar imata obe vsečnega, mladega in telegeničnega voditelja; obe sta svojo podobo zgradili okoli karizmatičnega voditelja, s čimer uveljavljata izrazito personalističen model političnega delovanja; obe poskušata ubežati tradicionalni delitvi levica-desnica v prid delitvi staro-novo oz. zgoraj-spodaj. In obe imata posebno nagnjenje do »zdravega razuma«, najljubše oznake za politike, ki ju zagovarjata.

Vodja gibanja *Podemos* pravi, da njegova stranka predlaga »zdravorazumske ideje«, v gibanju *Ciudadanos* pa počnejo enako, saj »uvajajo zdravi razum«. Obe si prizadevata oviti se v zastavo nevtralnosti (in ob tem izkoriščata meglico, ki spremlja novost), da bi se približali čimveč volivcem. Z manjšimi razlikami v niansah, je to nekaj, kar poskušajo vse stranke.

Zapletenost in negotovost politike

Težava je, da se za takšnim odnosom skriva slabost strankarske politike: njena izjemna površinskost. Politika živi na utvari, ki zanika obstoj zapletenih dilem in vprašanj. Naši voditelji se pretvarjajo, da poznajo rešitev za vse težave, zanikajo negotovost in se ne ozirajo na legitimno nestrinjanje. Poskušajo nas prepričati, da v vsaki razpravi – od nuklearne politike do izobraževalnega sistema in delovne zakonodaje – obstaja samo ena prava in očitna pozicija, ki izhaja tako rekoč iz zdravega razuma.

Vendar je to prepričanje napačno. Nobena stranka se ne more predstavljati kot nezmotljivi branilec splošnega interesa, saj, kot bom poskušal razložiti, stranke niso nezmotljive, poleg tega pa ne obstaja nekaj tako jasnega in neizpodbitnega kot splošni interes. Začel bom s preprostejšo izmed trditev: politične stranke niso nezmotljive, saj večino časa ne moremo vedeti, če bodo njihove po-

litike delovale. Kraljuje negotovost. Vlade sprejemajo odločitve, ki nimajo zelenih učinkov, povzročajo kolateralno škodo ali se izkažejo celo za kontraproduktivne.

Pomislimo na primer na programe za zmanjšanje kriminala, ki so jih pred nekaj leti preizkušali v Združenih državah. Ti programi so temeljili na intervjujih, ki so jih morali z jetniki opraviti mladi, da bi tako – kot pravi zdrav razum – spregledali bedo kriminalnega življenja in dvakrat pomislili, preden bi se odločili za tako pot. Zgodilo se je ravno obratno: udeleženci programa so zagrešili več kaznivih dejanj kot drugi mladostniki s primerljivimi lastnostmi. Drugi primer nas popelje na ceste v Gani. Leta 2010 se je ganska vlada odločila, da bo izkoreninila podkupnine, ki so jih od tovarnjakarjev zahtevali skorumpirani policisti. V ta namen je podvojila plače policistov, saj naj bi bili bolje plačani manj podkupljivi. Čeprav je bila ta ideja smiselna, prav tako ni delovala. Ne le, da so skorumpirani policisti nadaljevali s prejemanjem podkupnin, te so se zdaj še povišale.

Enotne utopije ni

Iz teh primerov lahko povlečemo nauk, da ne moremo vedno vedeti, kateri ukrepi so najbolj primerni za doseg konkretnega cilja. Ni jasno, ali bo na učni uspeh naših šolarjev bolje vplivalo zmanjšanje števila učencev v razredu ali zvišanje plač učiteljev. Prav tako je lahko predmet razprave, ali je brezplačno visoko šolstvo koristno za tiste z nižjimi dohodki ali ravno obratno. Katerakoli javna politika ima tako prednosti kot slabosti, te pa so lahko tako jasno vidne kot tudi nepredvidljive. Zdrav razum ponavadi ne zadostuje za sodbe o tem, ali so javne politike dobre ali ne. Alternativa je seveda spodbujanje politik, ki temeljijo na dokazih: opazovanje izkušenj drugih držav, občasno testiranje pilotnih programov in nenehno preverjanje, ali določena politika dosega zastavljene cilje. Drugi razlog za nezaupanje v politiko zdravega razuma se pojavi ob vprašanju obstoja ene same utopije. Ali obstaja stanje sveta, v katerem sočasno vladajo vse naše vrednote? Odgovor je ne. Ljudje se razlikujemo po svojih preferencah, in čeprav si mnoge vrednote delimo, si vendarle nekaterih ne, niti jim ne pripisujemo istega pomena.

Četudi bi bili vsi ljudje identični, bi si le s težavo zamislili enotno utopijo. Poleg tega so vrednote, ki se predstavljajo kot univerzalne, večkrat v medsebojnem konfliktu. Isaiah Berlin, znameniti oxfordski profesor, je v govoru na Univerzi v Torontu rekel naslednje: »Temeljne vrednote, po katerih se je ravnala večina ljudi – v mno-

Katerakoli javna politika ima tako prednosti kot slabosti, te pa so lahko tako jasno vidne kot tudi nepredvidljive. Zdrav razum ponavadi ne zadostuje za sodbe o tem, ali so javne politike dobre ali ne. Alternativa je seveda spodbujanje politik, ki temeljijo na dokazih: opazovanje izkušenj drugih držav, občasno testiranje pilotnih programov in nenehno preverjanje, ali določena politika dosega zastavljene cilje.

gih čudovitih deželah in mnogih čudovitih obdobjih – in so skoraj, a ne popolnoma univerzalne, niso vedno v medsebojni harmoniji. Nekateri so, druge ne.«

Kot je pojasnil Berlin, so ljudje vedno hrepeneli po svobodi, varnosti, enakopravnosti, sreči, pravičnosti ali znanju. Vendar absolutna svoboda ni združljiva z absolutno enakopravnostjo. Če bi »bil človek popolnoma svoboden, bi imeli volkovi pravico pojesti ovce«. Pravičnost je v konfliktu z usmiljenostjo, enakopravnost z odličnostjo, avtonomija posameznika s socialno kohezijo. Ustvarjalnega mišljenja in spontanosti ni mogoče uskladiti s potrebo po planiranju in organiziranju. Tudi znanje – ki je po Berlinu najbolj plemenito izmed vseh stremeljenj – ni vedno usklajeno s srečo, saj

me spoznanje o tem, da imam neozdravljivo bolezen, ne bo osrečilo. Enotne utopije torej ni. Najprej zato, ker si ne prizadevamo vsi za isto – obstajajo ljudje, ki potrebujejo varnost, da bi se počutili srečne, in oni, ki potrebujejo nevarnost, da bi se počutili žive. In drugič zato, ker nam, kljub nenehnemu trudu, nikoli ne bo uspelo uskladiti vseh vrednot naenkrat.

Zdrav razum kot ekstremizem?

Kot sem omenil že na začetku prispevka, se politične stranke pretvarjajo, da v vsaki razpravi obstaja ena sama pravilna, zdravorazumska pozicija. Kot smo videli, je ta ideja napačna. In če jo pripeljemo do skrajnosti, je lahko tudi nevarna. Najprej, če se prepričamo, da obstaja nekaj takega kot utopija na dosegu naše roke – preprosta in očitna rešitev za vse probleme človeštva –, bi moji somišljeniki in jaz, kot nas je opozoril Berlin, morali zaključiti »da nobena cena ni previsoka za vstop v takšen raj«. In drugič, če zavračamo negotovost, moramo sprejeti, da tisti, ki se ne strinjajo z nami, to počno iz egoističnih vzgibov. V obeh primerih razprava izgubi svoj pomen in se zvede na nesmiseln boj med dobrimi in zlimi.

Menim, da ti dve nevarnosti obstajata od nekdaj in sta še vedno prisotni. Kljub temu ni razloga, da bi zapadli v fatalizem ali relativizem. Dovolj je že, da nadaljujemo s tem, kar pravzaprav že vseskozi počnemo: z ustvarjanjem civilnih sfer, ki se poslužujejo demokracije za dosego soglasja, in napredujejo tako, da pomirijo napetosti med vrednotami. Zato včasih žrtvujemo del samostojnosti v prid varnosti, iščemo ravnovesje med redom in spontanostjo ter žongliramo med željo po znanju in blaženo nevednostjo. \

PREVOD: KATJA PAHOR

Idiotška hierarhija

Skupno dobro v katoliški perspektivi

MARC BARNES

Težko je zagovarjati dejstvo, da je hierarhija ključna za doseganje dobrega pri človeških bitjih. Beseda ima sicer pozitiven izvor, »ureditev angelov«, a v naši odčarani dobi jo uporabljamo skoraj izključno v pomenu ureditve od najvišjega do najnižjega člana v nekem sistemu, v splošni zavesti pa se beseda nanaša na nekakšno nepresojno piramidno shemo. Odpor do tega pojma ni neutemeljen. Ljudje »hierarhijo« ponavadi izkusimo kot zatiranje in korupcijo, bodisi znotraj korporacij, kjer mezno suženjstvo spodnjih slojev služi zaslužku zgornjih, ali znotraj birokracij, kjer tisti spodaj trpijo zaradi napak tistih zgoraj.

Težko je torej biti katolik. Rasti znotraj pedagogike katoliške cerkve pomeni rasti v hierarhiji in skozi hierarhijo. Naj je izražena v estetski obliki, na primer v »poljubu miru«, ki ga pri tridentinski maši duhovnik prenese na diakona, ta na poddiakona, ta pa končno na ministrante, ali pa v ureditvi avtoritete od papeža do škofa vse do duhovnika, ki si jo mora zapomniti vsak otrok, ki odrašča v ameriškem Biblijskem pasu (*Bible Belt*), da bi se lahko spopadal s protestantskimi vrstniki – hierarhija je povsod.

Glede na očitne primere korupcije, ki spodjedajo hierarhijo Cerkev, je za vsakega katoličana, ki bi rad ohranil svojo vero, ključno, da razvije filozofijo hierarhije oziroma da razišče, kaj hierarhija lahko ponudi svetu, ki se mu upira sam koncept hierarhije. Brez pozitivnega zagovora tega pojma lahko katoličani zapademo v nekakšno ekleziastično kartezijanstvo, po katerem ločujemo med Resnično cerkvijo (ki je izključno duhovna entiteta) in Hierarhično cerkvijo (ki je izključno zgodovinski slučaj). Katoliško razumevanje hierarhije pa ne služi le ohranjanju enotnosti Cerkev in njene specifične identitete: človeka kot takega razume kot hierarhično bitje in s tem razširja domet hierarhije onkraj cerkvenih zidov v vsakdanje življenje, kjer služi kot ključen element za razcvet človeštva.

Hierarhija, struktura moči in vzpostavitev skupnosti

Idejo lahko najbolje razložimo negativno: če hierarhija obstaja zato, da služi določeni plasti svoje ureditve (najbogatejšemu odstotku Zemljanov, škofom ali pa šefu), ni več hierarhija kot taka, temveč struktura moči. Šele ko hierarhija obstaja zato, da bi služila smotru izven sebe, si zasluži polni pomen te besede. Tako lahko

96. člen (javni interes)

V pogodbi mora biti konkretno in jasno določeno, kateri namen in cilji pogodbe sestavljajo javni interes, kot je splošno opredeljen v predpisu oziroma nacionalnem programu za kulturo.

97. člen (sprememba pogodb)

Če je bil znesek javnih sredstev v pogodbi določen glede na predvidevanje, da sredstva proračuna, namenjena za kulturo, v času veljavnosti pogodbe ne bodo manjša kot so bila ob podpisu pogodbe, pa so se kasneje zmanjšala v takšnem obsegu, da kulturnega programa oziroma projekta ni več mogoče izpolniti v dogovorjenem obsegu, se pogodba iz tega razloga v javnem interesu spremeni.